

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет перекладознавства

Кафедра психології, педагогіки і туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з навчально-виховної роботи
М. І. Соловей
« » 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Страхування в туризмі

галузь знань	24 Сфера обслуговування
спеціальність	242 Туризм
освітній рівень	перший (бакалаврський)
освітня програма	Туристичне обслуговування
статус дисципліни	вибіркова

Форма здобуття освіти	денна
Навчальний рік	2021 – 2022
Семестр	V
Кількість кредитів ЄКТС	3
Мова навчання	українська
Форма підсумкового контролю	залік

КИЇВ – 2021

Розробник:

Кучай О. В., кандидат економічних наук, доцент кафедри психології, педагогіки і туризму

Схвалено на засіданні кафедри психології, педагогіки і туризму,
протокол № 15 від 22 червня 2021 року

Завідувач кафедри _____ О. В. Матвієнко

Схвалено на засіданні вченої ради факультету перекладознавства,
протокол № 12 від 23 червня 2021 року

Голова вченої ради факультету _____ Л. Я. Зєня

1. Мета вивчення дисципліни

Мета дисципліни полягає у формуванні сучасного соціально-економічного мислення та системи спеціальних знань з питань оволодіння теорією і практикою страхової справи, а саме знань про страховий захист майнових інтересів туристів у випадку настання страхових подій, опанування особливостей використання методів розрахунку страхових тарифів, вміння організувати страхування у туристичній сфері.

2. Загальний обсяг (відповідно до робочого навчального плану) –

3 кредити ЄКТС; 90 год., у тому числі:

лекції – 14 год.

семінарські заняття – 16 год.

самостійна робота – 60 год.

3. Передумови до вивчення або вибору навчальної дисципліни

Передумовою до вивчення дисципліни «Страхування в туризмі» є опанування курсів «Економічна теорія», «Економіка підприємства».

Здобувачі вищої освіти повинні:

знати: основоположні економічні категорії, зміст основних економічних понять, за допомогою яких можна оцінювати результати діяльності підприємства та регулювати виробництво;

вміти: аналізувати економічні явища і процеси; приймати практичні рішення щодо господарських проблем; розраховувати ефективність використання основних та оборотних засобів підприємства;

володіти елементарними навичками роботи з комп'ютерною технікою з метою збору і аналізу інформації для презентації результатів своєї роботи

4. Анотація навчальної дисципліни:

Мета дисципліни полягає у формуванні сучасного соціально-економічного мислення та системи спеціальних знань з питань оволодіння теорією і практикою страхової справи, а саме знань про страховий захист майнових інтересів туристів у випадку настання страхових подій, опанування особливостей використання методів розрахунку страхових тарифів, вміння організувати страхування у туристичній сфері.

Предметом вивчення є механізм і прийоми організації та надання страхових послуг, система відносин між сторонами страхової угоди з приводу купівлі-продажу страхових послуг в туристичній сфері.

Завдання дисципліни полягає у вивченні сутності, ролі та механізму страхування, засобів організації та розвитку страхового ринку та державного регулювання страхової діяльності, формуванні практичних навиків відносин у майбутніх фахівців між страховою компанією і туристичним підприємством чи туристом із захисту його життя і здоров'я та майнових інтересів при настанні страхових випадків.

Навчальна дисципліна «Страхування в туризмі» для студентів спеціальності 242 Туризм складається з одного змістового модулю, що розкриває сутність теоретичних основ страхування, висвітлює основні страхові ризики та методику їх оцінювання, механізм державного регулювання страхової діяльності в Україні та особливості майнового страхування та страхування відповідальності в туристичній індустрії.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- сутність, функції та принципи страхування;
- організацію та напрямки розвитку страхового ринку;
- правові основи організації страхової діяльності в Україні;
- страхування в зовнішньоекономічній діяльності.

уміти

- застосовувати основні нормативно-правові акти при здійсненні страхової діяльності;
- формувати стратегію діяльності страхових підприємств;
- опанувати методологію актуарних розрахунків страхових тарифів;
- здійснювати управління формуванням та розподілом прибутку страхових компаній.

5. Завданням вивчення навчальної дисципліни «Страхування в туризмі» є теоретична і практична підготовка здобувачів вищої освіти з основ страхування в туристичній сфері, розвиток навичок здійснення організації страхової діяльності, а також формування таких компетентностей:

Інтегральна компетентність:

ІК. Здатність комплексно розв'язувати складні професійні задачі та практичні проблеми у сфері туризму і рекреації як в процесі навчання, так і в процесі роботи, що передбачає застосування теорій і методів системи наук, які формують туризмознавство, і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК03. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК05. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

ЗК07. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК08. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

ЗК09. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК12. Навички міжособистісної взаємодії.

Фахові компетентності:

ФК17. Знання та розуміння предметної області та розуміння специфіки професійної діяльності.

ФК 18. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ФК23. Здатність розробляти, просувати, реалізовувати та організовувати споживання туристичного продукту.

ФК24. Розуміння принципів, процесів і технологій організації роботи суб'єкта туристичної індустрії та її підсистем.

ФК25. Здатність забезпечувати безпеку туристів у звичайних та складних форс-мажорних обставинах.

ФК26. Здатність здійснювати моніторинг, інтерпретувати, аналізувати та систематизувати туристичну інформацію, уміння презентувати туристичний інформаційний матеріал.

ФК30. Здатність працювати у міжнародному середовищі на основі позитивного ставлення до несхожості до інших культур, поваги до різноманітності та мультикультурності, розуміння місцевих і професійних традицій інших країн, розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці.

ФК31. Здатність діяти у правовому полі, керуватися нормами законодавства.

ФК32. Здатність працювати з документацією та здійснювати розрахункові операції суб'єктом туристичного бізнесу.

ФК34. Здатність до використання комплексних заходів, спрямованих на підвищення якості туристичного обслуговування.

6. Очікувані результати навчання з дисципліни

Результат навчання (1. знати; 2. уміти; 3. комунікація; 4. автономність і відповідальність)		Форми (та / або методи і технології навчання)	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)
Код	Результат навчання		
	Знати:		
1.1.	сутність, функції та принципи страхування	Лекції, семінари; пояснювально-ілюстративний, репродуктивний.	Усне поточне опитування під час аудиторних занять, виконання практичного письмового завдання, письмова модульна контрольна робота.
1.2.	організацію та напрямки розвитку страхового ринку	Лекції, семінари; пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, частково-пошуковий.	Усне поточне опитування під час аудиторних занять, письмова модульна контрольна робота.
1.3.	правові основи організації страхової діяльності в Україні	Лекції, семінари; пояснювально-ілюстративний, проблемного викладу, частково-пошуковий	Усне поточне опитування під час аудиторних занять, письмова модульна контрольна робота.
1.4.	страхування в зовнішньоекономічній діяльності	Лекції, семінари; пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, частково-пошуковий, діалогово-комунікаційний.	Усне поточне опитування під час аудиторних занять, участь у дискусії, перевірка індивідуальних завдань (презентацій)
	Уміти:		
2.1.	застосовувати основні нормативно-правові акти при здійсненні страхової діяльності	Семінари. Проблемно-пошуковий проектний інтерактивний.	Усне поточне опитування під час аудиторних занять, письмова модульна контрольна робота.

2.2.	формувати стратегію діяльності страхових підприємств	Семінари. Імітаційні активні методи (аналіз конкретних ситуацій).	Усне поточне опитування під час аудиторних занять, участь у дискусії, письмова модульна контрольна робота.
2.3.	опанувати методологію актуарних розрахунків страхових тарифів	Семінари. Імітаційні активні методи (аналіз конкретних ситуацій), ігровий, комп'ютерний	Індивідуальне та фронтальне усне опитування, письмова модульна контрольна робота.
2.4.	здійснювати управління формуванням та розподілом прибутку страхових компаній.	Семінари. пояснювально-ілюстративний, проблемний, груповий, проектний інтерактивний,	Оцінювання виконання індивідуальних практичних завдань
	Комунікація:		
3.1.	володіти сучасними засобами комунікацій та інформації	Лекції, семінари. Діалогово-комунікаційний, частково-пошуковий.	Участь у дискусії, виконання практичних завдань.
3.2.	використовувати набуті знання для вирішення завдань.	Лекції, семінари. Діалогово-комунікаційний, репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький	Оцінювання виконання індивідуальних практичних завдань, письмова модульна контрольна робота.
	Автономність і відповідальність:		
4.1.	формування навичок прийняття вірних управлінських рішень, самовдосконалення й саморозвитку, персональної відповідальності	Лекції, семінари. Репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький	Виконання практичних завдань, Презентація та захист власних розробок.
4.2.	відстоювати погляди у розв'язанні професійних завдань.	Самостійна робота Методи: самонавчання комп'ютерний Технології: Веб-технології	Презентація та захист індивідуальної роботи

7. Співвідношення очікуваних результатів навчання з дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код) Програмні результати навчання (назва)	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2.	2.3	2.4	3.1	3.2	4.1	4.2
ПРН01.Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці основні положення туристичного законодавства, національних і міжнародних стандартів з обслуговування туристів.	+		+		+							
ПРН02.Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії туризму, організації туристичного процесу та туристичної діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг, а також світоглядних та суміжних наук.	+	+		+								
ПРН08.Ідентифікувати туристичну документацію та вміти правильно нею користуватися.				+	+							
ПРН 09. Організовувати процес обслуговування споживачів туристичних послуг на основі використання сучасних інформаційних, комунікаційних і сервісних технологій та дотримання стандартів якості і норм безпеки.									+	+	+	
ПРН10.Розуміти принципи, процеси і технології організації роботи суб'єкта туристичного бізнесу та окремих його підсистем (адміністративно-управлінська, соціально-психологічна, економічна, техніко-технологічна)						+		+				
ПРН12.Застосовувати навички продуктивного спілкування зі споживачами туристичних послуг.				+					+	+	+	
ПРН13.Встановлювати зв'язки з експертами туристичної та інших галузей.				+					+			
ПРН16.Діяти у відповідності з принципами соціальної відповідальності та громадської свідомості.											+	

ПРН19. Аргументовано відстоювати свої погляди у розв'язанні професійних завдань.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
ПРН22.Професійно виконувати завдання з невизначених та екстремальних ситуаціях.											+		
ПРН23. Зосереджуватися на результатах при виконанні завдань та вміти їх презентувати.											+		+
ПРН24. Використовувати професійну термінологію, оперувати туристичною інформацією, вести дискусію та передавати власну думку в усній та письмовій формах.									+	+	+	+	

8. Система оцінювання результатів навчання студентів

Система модульно-рейтингового контролю результатів навчання студентів має таку структуру:

№ з/п	Форма підсумкового контролю	Види навчальної діяльності здобувача	Максимальна кількість балів
1.	Передбачений підсумковий контроль – залік	1.Аудиторна та самостійна робота	50
		2. Модульна контрольна робота (МКР)	50
		Разом	100

Рейтинг модуля обчислюється у такий спосіб.

Поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності здобувача (аудиторна робота та позааудиторна самостійна робота) здійснюється у національній 4-бальній шкалі – «відмінно» («5»), «добре» («4»), «задовільно» («3»), «незадовільно» («2»). Невиконання завдань самостійної роботи позначаються «0».

Критерії оцінювання аудиторної роботи

№ п/п	Види навчальної діяльності	Оцінка	Критерії оцінки
1.	Відповідь на основні питання	5	Правильна, ґрунтовна, повна відповідь, творче висвітлення проблем. Демонстрація самостійного знаходження відповіді на проблемні запитання, спираючись на лекційний матеріал та додаткову літературу; вміння аналізувати, робити власні висновки; здатність встановлювати міжтематичні та міжпредметні зв'язки.
		4	Відповідь правильна, але недостатньо повна, розгорнута та ґрунтовна. На проблемні запитання здобувач знаходить відповідь за допомогою викладача, спираючись переважно на лекційний матеріал без застосування додаткової літератури.
		3	Відповідь поверхнева з порушенням логіки, неаргументована. Здобувач, формулюючи відповідь на питання, репродуктивно розкриває зміст лекційного матеріалу, допускає помилки у визначенні понять та категорій, не здатний знайти відповідь на проблемні запитання, чи вирішити проблемні завдання.
		2	Відповідь неправильна. Здобувач демонструє нездатність розкрити питання семінару, допускає багато суттєвих помилок у визначенні понять та категорій.
2.	Доповнення, відповіді на проблемні питання, виконання практичних завдань тощо.	5	Максимально висока активність, що свідчить про всебічну обізнаність матеріалу, систематичну підготовку до занять на основі опрацювання лекційного матеріалу та додаткової літератури.
		4	Висока активність, що свідчить про обізнаність матеріалу. Доповнення підтверджують систематичну підготовку здобувача, але виявляють його репродуктивні, а не власні судження тощо.

		3	Середня активність, що свідчить про недостатню обізнаність матеріалу. Здобувач дає відповіді на запитання поверхнево, допускає помилки у визначенні понять та категорій.
		2	Низька активність, що свідчить про не володіння матеріалом.
3.	Експрес-контроль (робота на занятті протягом 10-15 хв.: практичне завдання, тест, вибіркоче опитування ін.)	5	Повна відповідь за критеріями конкретного виду роботи.
		4	Недостатньо повна відповідь за критеріями конкретного виду роботи.
		3	Поверхнева з порушенням логіки, не аргументована.
		2	Незадовільна відповідь за критеріями конкретного виду роботи.

У випадку, якщо здобувач не відвідав заняття, він не допускається до заліку, якщо не відпрацює пропущене заняття. Якщо здобувач не відвідав жодного семінарського заняття, йому виставляється 0 балів.

Критерії оцінювання позааудиторної самостійної роботи здобувача

Позааудиторна самостійна робота здобувачів включає виконання завдань, які пропонуються викладачем (письмові практичні роботи, підготовка презентацій та ін.). Самостійна робота оцінюється за п'ятибальною системою.

Робота виконана правильно, творчо і самостійно, демонструє належний рівень знань та сформованість практичних навичок; оформлена згідно вимог, які висуваються до даного типу завдань.	«відмінно»
Робота виконана самостійно, містить несуттєві помилки, демонструє належний рівень знань сформованість практичних навичок; оформлена згідно вимог, які висуваються до даного типу завдань.	«добре»
Робота виконана, але містить помилки, демонструє недостатній рівень знань та недостатню сформованість практичних навичок; оформлення роботи не в повній мірі відповідає вимогам, що висуваються до даного типу завдань.	«задовільно»
Робота виконана невірно, не відповідає вимогам.	«незадовільно»

У кінці вивчення навчального матеріалу модуля напередодні заліково-екзаменаційної сесії викладач виставляє одну оцінку за аудиторну та

позааудиторну самостійну роботу здобувача як середнє арифметичне з усіх поточних оцінок за ці види роботи з округленням до десятої частки. Цю оцінку викладач трансформує в **рейтинговий бал за роботу протягом семестру** шляхом помноження на **10**. Таким чином, максимальний рейтинговий бал за роботу протягом семестру може становити **50**.

Модульна контрольна робота (МКР) є складником семестрового рейтингу та виконується перед заліком. Кожне питання модульної контрольної роботи оцінюється в багатобальній системі. Максимальна кількість балів за виконану модульну контрольну роботу становить **50 б.** Час виконання модульної контрольної роботи – **1 год. 20 хв.**

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Види завдань	Кількість балів	Критерії оцінки
Тестові завдання (мах – 20 б.)	20	1 правильна відповідь – 1 бал. <i>(або інша кількість завдань та балів за рішенням викладача)</i>
Питання (завдання) алгоритмічного рівня (мах – 10 б.)	10	відповідь вичерпна, змістовна, логічна та послідовна, містить самостійні судження;
	8 – 9	відповідь правильна, повна, змістовна, послідовна, але містить незначні помилки у викладі теоретичного матеріалу і практичного розв'язання проблеми;
	4 – 7	відповідь неповна, схематична, є неточності і помилки у розкритті проблеми;
	3 – 1	відсутність вичерпаної відповіді на питання, наявність значної кількості неточностей і фактологічних помилок, що свідчить про поверховість знань здобувача;
	0	відповідь на запитання відсутня або абсолютно невірна.
Питання (завдання) творчого рівня (мах – 20 б.)	20	відповідь вичерпна, змістовна, логічна та послідовна, містить самостійні судження та демонструє здатність творчого розв'язання поставлених завдань; здобувач вільно оперує поняттями та категоріями, аргументовано доводить власну точку зору;
	16 – 19	відповідь змістовна, послідовна, але містить недоліки та неточності у розв'язанні завдань; здобувач демонструє недостатнє обґрунтування власної точки зору;
	11 – 15	відповідь в цілому правильна, але неповна, містить незначні недоліки, рівень самостійності суджень недостатній;
	6 – 10	відповідь неповна, схематична, є неточності та

		помилки у викладенні матеріалу, рівень самостійності суджень недостатній;
	1 – 5	відповідь поверхнева, нелогічна, містить суттєві помилки та неточності, рівень самостійності суджень низький;
	0	відповідь відсутня або не відповідає змісту питання.
Разом	50 балів	

Семестровий рейтинговий бал є сумою рейтингового бала за роботу протягом семестру і рейтингового бала за МКР. Максимальний рейтинговий бал студента становить 100 балів.

Підсумкова форма контролю – **залік в усній формі**.

Оцінка в національній шкалі («зараховано», «не зараховано») та оцінка в шкалі ЄКТС виставляються на підставі семестрового рейтингового бала здобувача за дисципліну у такий спосіб:

90 – 100 балів	–	A	} зараховано
82 – 89 балів	–	B	
75 – 81 бал	–	C	
66 – 74 бали	–	D	
60 – 65 балів	–	E	
59 балів і нижче	–	FX	– не зараховано

Здобувачі, які мають семестровий рейтинговий бал з дисципліни 60 і вище, отримують оцінку «зараховано» і відповідну оцінку в шкалі ЄКТС без складання заліку.

Здобувачі, які мають семестровий рейтинговий бал з дисципліни 59 і нижче, складають залік і в разі успішного складання їм виставляється оцінка «зараховано» в національній шкалі, а в шкалі ЄКТС – E та бал 60. Якщо здобувач під час заліку отримав оцінку «не зараховано», то йому у відомість обліку успішності виставляється оцінка «не зараховано» в національній шкалі, оцінка FX – у шкалі ЄКТС та його семестровий рейтинговий бал за дисципліну.

Критерії оцінювання заліку:

№	Критерії оцінювання	Шкала оцінювання	
		«зараховано»	«не зараховано»
1.	Відповідність змісту	Відповідь здобувача повністю відповідає змісту питання. Основні проблеми розкриті чітко та в повній мірі.	Відповідь здобувача лише частково відповідає / не відповідає змісту питання. Основні проблеми визначено нечітко / не визначено.
2.	Повнота і ґрунтовність	Основні питання розкриті	Основні питання розкриті лише частково і без

	викладу	повністю і ґрунтовно.	належної глибини / зовсім не розкриті.
3.	Термінологічна коректність	Здобувач вільно й коректно користується понятійно-категоріальним апаратом дисципліни.	Здобувач майже не користується термінологією.

Оцінка «зараховано» виставляється за умови, якщо відповідь здобувача в повній мірі відповідає всім зазначеним критеріям.

Оцінка «не зараховано» виставляється за умови, якщо відповідь здобувача не відповідає хоча б одному із зазначених критеріїв.

Умови допуску до заліку: повне виконання програми курсу та всіх видів робіт, відпрацювання пропущених лекцій і семінарських занять, виконання самостійної роботи, успішне виконання модульної контрольної роботи.

9. Програма навчальної дисципліни. Тематичний план занять

№ з/п	№ і назва теми (включно із темами, що винесені на самостійне опрацювання)	Кількість годин			
		Денна форма			
		Разом	у тому числі		
лекції	семінарські / практичні заняття		самостійна робота		
Модуль 1					
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи та практичні аспекти страхування в туризмі					
1	Тема 1 Сутність, принципи і роль страхування	8	2	2	4
2	Тема 2. Класифікація страхування	8	2	2	4
3	Тема 3 Страхові ризики та їх оцінювання	12	2	2	6
4	Тема 4. Державне регулювання страхової діяльності в Україні	10	2	2	4
5	Тема 5. Майнове страхування в туристичній індустрії	10	2	2	6
6	Тема 6. Страхування відповідальності в туристичній індустрії	8	2	2	4
7	Тема 7. Страхування в зовнішньоекономічній діяльності	10	2	4	6
	Разом годин за модулем 1	90	14	16	46
	Усього годин	90	14	16	46

10. Рекомендована література

Базова

1. Александрова М.М. Страхування. Київ : ЦУЛ, 2002. 208 с.
2. Базилевич В. Д. Страхова справа. Київ : Товариство «Знання», 2002. 203 с.
3. Машина Н. І. Страхування для туристичних підприємств. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 368 с.
4. Охріменко О.О. Страхувий захист: менеджмент, маркетинг, економіка безпеки (туристське підприємництво): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Міжнар. агенція "BeeZone", 2005. 414 с.
5. Охріменко О.О. Страхування у сфері туризму та готельного господарства: навч. посіб. Київ : Вища школа, 2003. 258 с.
6. Страхування: підручник. / С.С. Осадець та ін. Київ : КНЕУ, 2002. 599 с.

Додаткова

1. Альтман Л. Основи страхування: курс лекцій і методичні рекомендації для проведення практичних занять. Тернопіль, 2012. 122 с.
2. Внукова Н.В. Практикум із страхування. Київ : ЦУЛ, 2009. 410 с.
3. Вовчак О.Д. Страхування: навч. посібник. Львів: Новий Світ-2000, 2007. 479с.
4. Говорушко Т.А. Страхіві послуги. Київ : ЦУЛ.2008. 400с.
5. Горбач Л. М. Страхова справа: навч. посібник. Київ : Кондор, 2003. 252 с.
6. Козинець В. М. Безпека життєдіяльності у сфері туризму: навч. посібник. Київ : Кондор. 2006. 576 с.
7. Мальська М.П., Антонюк Н.В., Ганич Н.М. Міжнародний туризм і сфера послуг: підручник. Київ : Знання, 2008. 661с.
8. Мальська М.П., Худо В.В. Туристичний бізнес: теорія та практика. навч.посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 285 с.
9. Реверчук С.К. Історія страхування: підручник. Київ : Знання, 2005. 213 с.
10. Страхування: теорія та практика: навчально-методичний посібник. /Внукова Н. М. та ін. Харків: Бурун Книга, 2004. 376 с.

Інформаційні ресурси

1. Про страхування/Закон України: веб-сайт. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>
2. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України. : веб-сайт. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1961-15>
3. Офіційний сайт Верховної ради: веб-сайт. URL: www.zakon.rada.gov.ua .

4. Офіційний сайт Державної служби статистики України: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Портал страховиків: веб-сайт. URL: www.ins-club.com.
6. Рейтинг страхових компаній: веб-сайт. URL: www.insurancetop.com.
7. Статистичні показники з міжнародного страхування: веб-сайт. URL: http://www.mtsbu.ua/ua/for_insurers/110507/